

Колтонюк Дмитро Олександрович,
здобувач навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних
наук, старший викладач кафедри економіко-
правових дисциплін Національної академії
внутрішніх справ *Садченко М. М.*

ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Правовий господарський порядок в умовах сьогодення постає як багаторівневий феномен, правова природа якого віддзеркалює не лише поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а й домінуючої нині тенденції до забезпечення конституційних основ правопорядку у сфері господарювання в контексті ефективності владних і суспільних інституцій, які здійснюють правоохоронну роботу і забезпечення правопорядку.

Корупція – не просто соціальне, а й психологічне та моральне явище. Адже вона не існує відокремлено від людей – їх поведінки, діяльності. Корупція – це спосіб мислення людини, який зумовлює спосіб її життя. У країнах, де хабарництво та інші корупційні діяння трапляються порівняно рідко, корупція в громадській свідомості асоціюється з великим злом для держави та її громадян і не має істотного впливу на суспільне життя.

Аналіз кількісних та якісних показників сучасної вітчизняної державної служби свідчить про те, що в нашій країні зберігається, на жаль, тенденція збільшення корупційних проявів. Найбільш поширеним видом корупційних злочинів є давання хабара і отримання його. При цьому одночасно з вимаганням хабарів активно застосовують ініціативний підкуп. У будь-якому випадку діє механізм двосторонньої угоди, за якої посадова особа, яка перебуває на державній службі, нелегально надає свої послуги фізичним та юридичним особам, групам осіб (у тому числі організованим злочинним формуванням) за

матеріальну винагороду, а останні отримують можливість використовувати державну структуру у своїх цілях.

Таким чином, корупцію можна визначити як складне соціально-психологічне (а за своєю суттю асоціальне, аморальне і протиправне) явище, що виникає в процесі реалізації владних відносин уповноваженими на це особами, які протиправно використовують надану їм владу для задоволення особистих інтересів (інтересів третіх осіб), а також для створення умов здійснення корупційних дій, приховування цих дій та сприяння їм.

У правовому відношенні корупція становить сукупність різних за характером і ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь, інших правопорушень (кримінальних, адміністративних, цивільно-правових, дисциплінарних), а також порушень професійної етики посадових осіб, пов'язаних із вчиненням цих діянь.

Окремі дослідники намагаються кваліфікувати корупцію, піддавши це явище певній структуризації та визначаючи чотири головних її типи: 1) хабарництво в торгівлі, пов'язане з функціонуванням «чорного ринку», протизаконними фінансовими та майновими операціями, ухиленням від сплати податків, фальсифікацією фінансових документів; 2) патронажна система, що виникає, як правило, тоді, коли реалізація незаконних угод концентрується в руках обмеженої кількості осіб або організацій (діячі, які контролюють патронажні системи, намагаються монополізувати владу аж до встановлення повного контролю за діяльністю легітимного уряду); 3) непотизм (дружба або кумівство), призводить до виникнення несправедливо великих поступок під час призначення родичів на ключові посади в системі управління, пільгової купівлі власності, доступу до конвертованих валют; 4) кризова корупція – робота великої кількості бізнесменів в умовах ризику, коли предметом купівлі-продажу стають рішення офіційних органів, які можуть призвести до великих політичних зрушень або змін у країні.

На нашу думку, за змістом можна виділити такі групи безпосередніх причин та умов розвитку корупції: політичні (замкнутість системи управління, її повільний розвиток, відсутність системи виховання патріотичних почуттів, моральних якостей, поверхневність при проведенні антикорупційної політики, відсутність державної ініціативи щодо створення громадських формувань, незалежних

недержавних структур для зростання активності населення у боротьбі з корупцією); економічні (несприятливий режим діяльності підприємств; відсутність прозорості багатьох економічних процесів; порівняно з багатьма представниками суспільства державні службовці не мають навіть помірного достатку); правові (відсутність цілісної системи антикорупційних засобів, невизначеність відповідальності за корупційні діяння, формальний характер чинної системи декларування доходів, неповне визначення суб'єктів, відсутність цілеспрямованої активності правоохоронних органів щодо виконання правових вимог при виявленні корупційних діянь, викритті винних у їх учиненні); організаційно-управлінські (відсутність чіткої регламентації діяльності посадових осіб, поширеність у кадровій політиці випадків отримання посад через знайомство, відсутність механізмів унеможливлення прийняття на службу лідерів і членів злочинних угруповань та розвитку ними кар'єри, відсутність окремих структур, які контролювали б цю сферу); соціально-психологічні (нерозвиненість громадянської свідомості, корислива спрямованість державних службовців, професійна та моральна деформація частини керівників, що виявляється у поблагливному ставленні до корупції) тощо.

Складність проблеми боротьби з корупцією полягає в реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, які мають владу і повноваження, перешкоджати намаганням проникнути до сфери їхньої кримінальної діяльності, а також у нездатності правоохоронних органів і політичних сил суспільства до безкомпромісної боротьби з корупцією. Відсутні соціальні, політичні традиції публічного викриття корупціонерів, спеціальні криміналістичні прийоми викриття фактів корупції, що є серйозною перешкодою для ефективною боротьби із цим явищем.

Враховуючі викладене, можемо зробити такі висновки. Корупція – це явище, яке постійно розвивається, трансформується, пристосовуючись до умов розвитку законодавства, суспільства та держави, при цьому її сутність і негативний вплив на психологію державних службовців залишаються незмінними. Зміна видів та форм корупційних діянь інтегрується з урахуванням впливу задіяних наявних антикорупційних заходів, спрямованих на протидію цим

явищам та їх обмеження. На нашу думку, необхідно доповнити існуюче антикорупційне законодавство визначеннями можливих форм корупційної поведінки, а також адекватної і більш суворою відповідальності за такі діяння.

Керівництво багатьох держав, які прагнуть зробити свої країни заможними і процвітаючими, усвідомило, що з метою покращення ситуації у соціально-економічній сфері, крім здійснення відповідних реформ, необхідно подолати корупцію у сфері державного управління. Тому останнім часом спостерігається поява ініціативи комплексного впровадження реформ щодо зміни характеру і стимулів соціально-економічного зростання разом із заходами підвищення ефективності державної антикорупційної політики. Зазначені реформи проводяться навіть ціною різкого сповільнення темпів економічного зростання, проте в остаточному підсумку, завдячуючи їх успіху й ефективності, відбувається стрімке покращення ситуації в соціальній сфері, а вітчизняна економіка активно демонструє ознаки одужання завдяки поліпшенню інвестиційного клімату, податкових надходжень, а також доступу до світових ринків товарів і послуг.

В основу соціально-економічних реформ мають бути покладені добре відомі принципи ефективної антикорупційної політики: цілісність і добросесність, відкритість, а також звітність і відповідальність.

Ефектом від реалізації соціально-економічних реформ у комплексі із заходами підвищення ефективності державної антикорупційної політики має стати відкриття можливостей для зростання національної економіки та забезпечення справедливості державної соціальної політики.

Список використаних джерел

1. Альтернативний (тіньовий) звіт про виконання Україною рекомендацій, наданих за результатами третього раунду оцінювання в рамках Стамбульського плану дій Антикорупційної мережі ОЕСР для країн Східної Європи та Центральної Азії. Результати громадської оцінки станом на лютий 2014 / за заг. ред. Р. Рябошапка, О. Хмари. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tiukraine.org/what-we-do/research/4653.html>.

2. Андрійко О. Ф. Правові засоби протидії корупції / О. Ф. Андрійко // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2007. – № 4.
3. Гурьєва І. В. Корупція в Україні як одна з найактуальніших соціальних проблем сучасності: аналітичний огляд / І. В. Гурьєва, Н. О. Гусак // Південноукр. правн. часоп. – 2007. – № 2.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 р. № 1261-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>.
5. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. – Львів: ЛьвДУВС, 2011.
6. Прохоренко О. Я. Корупціяпо-українськи (сутність, стан, проблеми) / О. Я. Прохоренко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: Вид-во УАДУ, 2005.